

GLATZ FERENC

Az MTA Történettudományi Intézet jövőjéről, 2007*

Az MTA Történettudományi Intézetben folyó kutatói és tudományszervezői tevékenységet az *MTA általános céljai* és a *történettudomány diszciplínájának* sajátos adottságai határozzák meg.

I. Elvárások a történettudománytól és az Intézettől

Az MTA a magyar kutatók közttestületeként biztosítani kívánja, hogy a magyar tudományosság (így mindenekelőtt közttestületi tagjai és intézményei) *világszinten műveljék szaktudományukat*. (Ez az MTA egyik „közhaszna”: legyenek jelen szaktudományuk nemzetközi fórumain, és ugyanakkor adaptálják az itteni anyanyelvi közösség számára a világ tudományosságának csúcsteljesítményeit. Csúcsteljesítményeit: legújabb szakmai-módszertani törekvéseit és az adott diszciplína legújabb eredményeit.) Az MTA Történettudományi Intézet vezetésének egyik alapvető célkitűzése tehát: segíteni abban, hogy az Intézet kutatói részt vegyenek a történettudományos *szakmai közélet nemzetközi vérkeringésében*, hogy kutatásaikat a legszigorúbb nemzetközi normatívák, szakmai-módszertani eljárások alapján végezzék és a történettudomány nemzetközi új törekvéseit megjelenítsék Magyarországon. Ezért: továbbra is gondoskodnia kell a vezetésnek arról, hogy az Intézet kutatói megjelenhessenek a *szakma világfórumain*, segítenie kell abban, hogy a kutatók témaválasztásaikkal „megpróbálják” magukat a legújabb szempontok kiteljesítésében. És gondoskodni kell arról, hogy az Intézet – továbbra is az MTA országos tudományos autonómia szerepének megfelelően – a *magyar történettudomány központi műhelye* legyen. Amelynek vitafórumain – intézeti előadásain, műhelyvitáin, konferenciáin – a hazai és a nemzetközi történettudomány legújabb törekvései és eredményei hangot kapjanak. A Történettudományi Intézet kutatóival szembeni alapvető elvárás: *minden kutatott témát egyetemes – világ- és regionális – összefüggésben tárgyaljanak*. A vezetésről is jogos elvárás, hogy az Intézet kollektív vállalkozásainak meghatározásakor, az egyes kutatói témák megbeszélésekor a szakma nemzetközi áramlatai-

---

* Igazgatói pályázat (2007. szept. 15.).

nak, *a világ történettudományának ismeretében járjanak el.* És a munkatársak eredményeinek értékelésében is ez legyen a döntő szempont.

Az MTA a magyar kutatók köztestülete, az egyetlen magyar anyanyelvű *országos tudományos autonómia.* (Az egyetemek, amióta autonómiájukat elnyerték, lokális autonómiák, országos képzési körrel.) Az MTA Történettudományi Intézet formailag egy a magyarországi 17 történetkutató intézet közül. De azok egyikeként is, feladatának tartja, hogy a *magyar nyelvű történetkutatás koordinátora legyen.* Ilyen értelemben vezetése állandó áttekintéssel bír a magyar nyelvű történetkutatás és publikációs rendszer terveiről, elképzeléseiről, fórumot nyújt a műhelyek közötti eszmecseréknek, segíti, s épületében helyet ad a hazai történészek Nemzeti (akadémiai) Bizottságának és a Magyar Történelmi Társulatnak, valamint a két országos folyóiratnak (a Társulat folyóiratának, a Századoknak és a saját kiadásban megjelentetett műhelyfolyóiratnak, a Történelmi Szemlének). Szervezi az ötévenként megtartott történelmi világkongresszusok magyar részvételét (ahol a szakma, talán a matematikusokkal összehasonlíthatóan, hagyományosan erős pozíciókkal rendelkezik). És ebből a szerepből következően biztosítja intézeti szakmai fórumain a különböző történész műhelyek kutatóinak meghívását, szereplését.

Az MTA a magyar kutatók köztestületeként biztosítani kívánja, hogy a magyar *anyanyelvben születettek és ebben felnövők számára elérhető legyenek a legkorszerűbb ismeretek* a világról és kézikönyvekben összefoglalva rendelkezésre álljon a lokális természeti és emberi közösségek elemző leírása. Mindez a világ élenjáró szaktudományos módszerei alapján. (Ez az MTA másik „közhaszna”.) Az MTA éppen ezért hivatásának tartja, hogy intézetei részt vegyenek az anyanyelvű tudományos kézikönyv-irodalom létrehozásában, szinten- és frissen tartásában. – A Történettudományi Intézet egyik legfontosabb feladatának kell, hogy tartsa, a magyar nyelvű történettudományos kézikönyv-irodalom folyamatos gyarapítását. (Kézikönyv alatt nemcsak a lexikon jellegű munkákat érve, hanem a forráskiadványokat is.) Ezért az Intézet további tevékenységében fontos helyet kell kapnia a történeti kézikönyvek, forráskiadványok szerkesztésének, kiadásának. – Ebből a megfontolásból jött létre az Intézet önálló szerkesztő-kiadványrészlege, és jelentetjük meg a História Könyvtár-sorozat keretében a történeti adattárak, kronológiák, forráskiadványok köteteit a továbbiakban is.

Az MTA a magyar kutatók köztestületeként biztosítani kívánja, hogy *a magyarság szállásterületének* természeti és emberi-társadalmi viszonyait *világszinten kutassák*, mindenekelőtt a köztestület tagjai és intézetének kutatói. (Ez az MTA harmadik „közhaszna”.) Természetes, hogy törekszünk témáinkban a glóbusz méretű kiterjeszkedésre, kutatóink szemhatárának egyetemes bővítésére, mégis kutatóink feladata marad elsősorban a Kárpát-medence természeti és emberi viszonylatainak kutatása. (Ami alól magától értetődően kivételt képeznek a lokális vizsgálati anyaghoz nem kötött tudományágak: matematika, molekuláris biológia, kémia, fizika, filozófia stb. De amely diszciplínák művelőinek lokális aktivitása nélkül ugyancsak elképzelhetetlen a lokális természeti és emberi-társadalmi jelenségek kutatása, leírása.) Az MTA ugyanakkor, mint az egyetemes szak-

mai-módszertani normatívák alapján tudományt művelő kutatók közössége, kiemelt feladatának tartja, hogy a szülőföld természeti-társadalmi viszonyait nemzetközi környezetben, összehasonlításban mutassa be. Különösen fontosnak tartjuk az itteni társadalmi jelenségek világba futó szálainak, eredetének megmutatását, de ugyanígy a csak a Kárpát-medencére jellemző esetek regionális és világkörnyezetének feltárását, összehasonlítását. A Történettudományi Intézet vezetésének tehát folyamatos áttekintéssel kell rendelkezni a szállásterület természeti és társadalmi viszonyait bemutató *kézikönyvekről*, és úgy kell meghatározni az Intézet kollektív munkáinak – kézikönyveinek – tematikáit, hogy azok kiegészítsék, megújítsák a rendelkezésre álló *magyar nyelvű kézikönyvállományt*.

II. Új kihívások a történettudomány és az Intézet számára

A történettudomány megújulásának bő hozamú forrása az új világjelenségek hozta *kihívások az emberiség jelenéről, jövőjéről*. Ezen jelenségek múltbeli és jelenbeli szerepe, súlyára elsősorban történettudományos-kutatói felkészültséggel lehet csak megnyugtató válaszokat adni. Ezért is a történettudomány tematikáinak, de részben módszereinek is sokban meghatározója – adott esetben „negatív” értelemben is – a korkihívás. Korunk új kihívásai éppen napjainkban fogalmazódnak meg tisztán. Ezeket – a Történettudományi Intézet jövőbeli terveinek alakításáról gondolkozva – a következőkben jelöljük meg.

1. Az új világszemlélet, az ökológia és ennek részeként az ember–természet viszonyának újragondolása.
2. Az európai integráció és ennek részeként az „Európa-haza” történelmének újragondolása.
3. Az informatikai forradalom hozta érintkezési kultúra és ennek birtokbavétele a történettudományos kutatás és közlés számára, ennek részeként a történettudományos kutatási és közlési rendszerek korhoz igazítása. (Mindezek az új jelenségek az egész történettudomány eddigi történelmének az újragondolására is késztetnek bennünket.)

1. Az ember–természet viszonyának újragondolása

Kétségtelen: az ezredforduló legfontosabb tudományos vitája a Föld és az emberiség megmaradásának szempontjából az úgynevezett ökológiai vita. Vajon a Föld előre „jósolt” 300 millió éves fennmaradhatását meggátolja az ember azzal, hogy a természeti erőforrások mértéktelen elhasználásával és lepusztításával saját életfeltételeit teszi tönkre? Nemcsak a természeti erőforrások véges volta tette fel a kérdést, hanem az utóbbi időben bizonyítást nyert éghajlatváltozások szintetizáló – levegő-, talaj-, éghajlat- – történeti tanulmányai is. Igaz, nincs eldöntve, hogy az utóbbi 150 év gyorsuló felmelegedése az antropogén tényezők –

mindenekelőtt a fosszilis energiahordozók elégetésének – eredménye, vagy pedig a Föld öntörvényszerűségének következménye, de tény: az energiaforrások tekintetében váltásra van szükség, és váltásra van szükség általában a fogyasztói stratégiák meghatározásában. Szükség van ember és természet viszonyának, a természeti környezet alaposabb megismerésére. Hiszen még csak azt sem tudjuk megmondani az energetikusoknak, fizikusoknak, biológusoknak, hogy Európában vagy akár a Kárpát-medencében mennyi fosszilis energiahordozót emeltünk ki az ipari forradalmak során, nincsenek pontos erdő-, talaj-, vízgazdálkodás-történeti vagy akár épített környezeti (és hasznosítási) tanulmányaink az elmúlt évszázadokról, vagy akár csak az elmúlt 150 esztendőről. Pedig a „nagy kérdésekre” – önkigazítás, vagy antropogén tényezők eredménye mindaz, ami ma történik – csak ilyen ismeretek birtokában tudnánk válaszolni. Nincs rendszeres természet-történeti, bányászattörténeti, technikatörténeti kutatás, visszahúzódik világszerte a gazdaság- és mindenekelőtt a gazdálkodástörténeti kutatás, nem „futotta ki magát”, illetve bizonyos eseti művelődéstörténelmi mozzanatoknál „leragadt” az életmódtörténet. Miközben jelentős energiákat – és anyagi ráfordításokat – emészt fel a politikátörténet, még csak nem is az intézménytörténeti, hanem a párt- és intrikatörténeti ágazata. Ahhoz tehát, hogy a történettudomány hozzá tudjon szólni korunk nagy kérdéseéhez, több technika-, természet-, komplex művelődéstörténeti, társadalom- és gazdaságtörténeti kutatásra van szükség.

A Történettudományi Intézet hagyományosan erős politikátörténeti kutatásait tovább kell modernizálni, nagyobb szerepet biztosítani az *intézménytörténetnek*, a komplex államtörténetnek, a mindenkori *politikai szereplők társadalom-* és művelődéstörténeti vizsgálatának, a gazdaságtörténetnek. (A hagyományosan erős államháztartás-történet mellett a *gazdálkodástörténetnek*, amely jelenti a gazdálkodás – földművelés, ipar, kereskedelem – eljárásainak, az eszközök, a termékek történelmének számbavételét, az eszközhasználat társadalomtörténeti mozzanatainak feltárását. És e téren a néprajzzal, a műszaki és agrártudományokkal, a szupraindividuális biológiával való együttgondolkodást.) Meg kell indítani a már tervbe vett *„természettörténeti” kutatócsoportot* és a *„Természettörténet”* című könyvsorozatot. – Meg kell kísérteni egy *technikátörténeti* – virtuális, tehát különböző helyeken dolgozó kutatókat szerződésekkal foglalkoztató – munkaközösség létrehozását. – Erősíteni kívánatos az *életmódtörténeti* kutatásokat, amelyeknek az Intézet az 1970-es évek óta műhelye, de amelynek eddig szervezeti keretei nem voltak. Külső kutatók bevonásával lehetőség van arra, hogy az Intézetben meglévő életmódtörténeti kutatások új szervezeti – ugyan csak virtuális kutatócsoport – egységet kapjanak.

2. Az Európai Unió, mint „új haza”

Kétségtelen: korunk legnagyobb politikai-közösségépítési projektje az *Európai Unió* létrejötte és annak kelet-, délkelet-európai kibővítése. A nagy kérdést természetesen vitatják: hozzájárul-e az unió mint területigazgatási egység ahhoz,

hogy a benne élő polgárok termelőerejének versenyképessége növekedjék, és életminősége emelkedjék. Minden hipotézis azt mondja: igen. Még azok is, akik az unió fejlődésének lefékezését a „túl gyors” kelet- és délkelet-európai kiterjesztésnek tudják be. A Történettudományi Intézet programjáról gondolkodva két tézis igazsága biztosnak látszik.

Az egyik tézis: az *Európai Unió* csak akkor lesz működőképes igazgatási egység, ha a polgáraiban az *európai összetartozástudat*, az „európai hazafiság” élni fog. Márpedig az európai összetartozás tudata nemcsak a közös érdekek, hanem a közös európai hagyományanyag mozgósításán nyugszik. (Ami nem az egyöntetűséget, hanem éppen a sokszínűség megtartását fogalmazza programként.) Elképzelhetetlen az unió egy kompatibilis műveltségű értelmiség nélkül, és elképzelhetetlen az unió egy európai szemhatáru történelem látásmód nélkül. Ezért is tartja fontos programpontnak – már sok sürgetés után – az unió az egyes nemzetállamok között a történelemtankönyvek összehangolását. És ezt mutatja az elmúlt 10 esztendőben a számos Európa-történeti kézikönyv és összefoglalás-kísérlet megszületése. – A Történettudományi Intézet vezetőségétől joggal várja a közönség és az állam, hogy kutatásaikban az *európai összehasonlítás és a legkisebb lokális jelenségek leírásában is európai környezet jelenjen meg*. Ami az eddigieknél is határozottabban követeli meg a tervszerűséget a témakijelölésben, a felkészültséget az európai összehasonlításra. (Ami azt is jelenti, hogy kézikönyveinkben – így a történeti kronológiában, történeti atlaszban, forráskiadvány-sorozatainkban – az eddiginél is több teret kell szentelni a magyar–európai kapcsolatoknak és megmutatni az ilyen, valóban meglévő összefüggéseket.)

A másik tézis: Kelet- és Délkelet-Európának az *unió keleti kiterjesztése* több „hozadékot” jelent, mint „költséget”. Igaz, a kiterjesztés előkészítésekor már látszottak azok a „belső gyarmatosításra” is emlékeztető jelenségek, amelyeket a történelem során a Nyugat–Kelet viszonyában oly gyakran láthattunk, de a térség termelési és társadalomszerkezete a kényszermodernizáció révén igen gyors fejlődésnek indulhat. Ezért is van szükség fokozott mértékben a történelemben a *kelet- és délkelet-európai térségek összehasonlító megismertetésére*. A magyar történettudományban él még egy ellentmondásoktól nem mentes Kelet- és Délkelet-Európa-ismeret. A századelőn kezdett kialakulni, majd 1945 után ideológiai-napi politikai alapon intézményesen került fejlesztésre. Ezen ideológiai alap miatt a kutatási irány nem váltott ki elég megbecsülést. De már az 1980-as években látszott, hogy függetlenül a politikai momentumoktól, ez a regionális szempont igenis szükséges és korszerű. Ezért is törekedtünk arra az 1990-es években, hogy ebben ne kövessük a nemzetközi kutatás trendjét, amelyik a szovjet zóna összeomlását követően visszafejlesztette a Kelet- és Délkelet-Európa-kutatást, így a történeti kutatást is. Ezért törekszünk már 1990 óta következetesen arra, hogy az Intézet – és közvetetten a magyar történettudomány – legyen a kelet-közép-európai régió összehasonlító történeti vizsgálatának motorja. Amolyan regionális központja. Tovább szükséges erősíteni az éppen a múlt évben létrehívott Balkán-történeti kutatócsoportot, erősíteni kell tovább a magyar történelmet a szomszédos népek törté-

nelmével együtt bemutató kutatásokat. Olyan kutatókat kell csak felvenni, akik a térséget kutatva, a térség népeinek nyelvét bírják, joggal várható el tőlük, hogy témáikat regionális összefüggésben mutassák be.

A fentebbiekből nemcsak tematikai váltások, új preferenciák és frissítések szüksége következik. Hanem a *történettudomány eszközszerének, kutatásszervezetének* is részleges átépítése. Meg kell végre valósítani – az immáron 15 éve tervbe vett – idegen nyelvű publikációs rendszer reformját. Két, erre a feladatra kiválasztott kollégának halála (Engel Pál, Tóth István György) is megakadályozta az ütőképes idegen nyelvű folyóirat kiépítését. Most, kihasználva az elektronikus közlési rendszerek (lásd alább) fejlődését, törekedni kell az Intézet honlapját párosítani egy idegen nyelvű elektronikus folyóirat kiépítésével. Olyan személyi fejlesztéseket kell eszközölni, amelyek lehetővé teszik az angol és német nyelvű (havi) közlési rendszer kialakítását. – Újra kell erősíteni a szomszédos államokkal korábban élt bilaterális vegyesbizottsági rendszereket, annak ellenére, hogy az Akadémia erre nem tud anyagi forrásokat rendelkezésre bocsátani. Mind a „nagy”, mind a szomszédos „kis” országokkal újra kell építeni ezeket a fórumokat. És gondoskodni kell az eredmények idegen nyelven történő publikálásáról. – A korábban megkezdett regionális összehasonlító konferenciák sorozatát folytatni szükséges. Különös gonddal a fiatal kutatók szerepeltetésével. (Akik így szerezhetnek személyes kapcsolatokat is.)

3. Az informatika fejlődésének „hasznáról”

Az informatika fejlődése várt, de előre nem látható ütemben és irányban fejlődött és fog fejlődni. Azt már láttuk, hogy a kutatás-írás technikáját, az adattárak létrehozását új alapokra fogja helyezni. Ezért is az Intézet számítógépes „felszereltséget” fejlesztettük: modernizáltuk az infrastrukturális rendszert, ellátva a kutatói szobákat a megfelelő internet-csatlakozásokkal stb. A szerkesztőségek – a könyvsorozatok, Történelmi Szemle, História – a legmodernebb technikákkal készülnek. Kutatóink technikai ellátottsága megfelelő. (A legidősebb generációból, igaz, nem mind sajátították el az új kutatási és közlési technikát.)

A szakma egész közlési rendszere átalakulóban van. Ezért is az Intézet honlapját párosítani akarjuk egy digitális folyóirattal, mégpedig idegen nyelven. – Az Intézetben létrehozott adattárakat megjelentetjük az Interneten is – a megfelelő üzleti megfontolásokat nem figyelmen kívül hagyva. A történelmi kronológiát eleve két formára – egy nyomtatott-kézikönyv és egy folytonosan bővíthető elektronikus formában – készítjük. (Ilyen atlaszunk is lesz.) Mindehhez tovább kell fejleszteni a kiadványszerkesztői apparátusunkat.

A forráskiadványok új forrásközlési szabályzatát alakítjuk ki: fizikai és elektronikus hordozókra. Előreláthatóan ez alapvetően befolyásolni fogja a forrásközlések tematikáját. Különös jelentősége lehet mindennek a „totális” forráskiadvány – szöveg, hang, kép – műfajának kifejlesztésében.

Az általunk felsorakoztatott *új kihívások* és az azokból is származó elvárások közé illeszthető az Intézet korábbi hagyományának megfelelően a historiográfiai kutatások felélesztése. Az Intézet 1976–1986 között működtetett történetírás-történeti osztályt, amelynek eredményeként vette revízió alá a proletárdiktatúra kultúrpolitikáját a korábban félreállított úgynevezett polgári történetírás örökségéről. Nemcsak „rehabilitálta”, hanem módszertani mérlegelésnek is alávetette az 1945 előtti magyar és európai történészek és történeti iskolák munkásságát. Eredmény volt az is, hogy az intézetből került ki a világszövetség főtitkára, és 1980-tól büroójának egyik tagja. – Most, az új világkihívások korában adódik az elvárás: az Intézet gyűjtse össze a korábban hatékony csapatot, és fiatalokkal kiegészítve vállalkozzék a magyar történetírás hagyományainak felmérésére: részben a korábban tervezett kézikönyvek megalkotásával, részben azzal, hogy – kihasználva az ELTE és intézet közötti együttműködést – részt vegyen az új egyetemi oktatási rendszerben – mind a BA, mind az MA keretében – a historiográfia oktatásában. Ezért is tervezük, hogy a következő tervperiódusban elkészítjük a Történetírók lexikonját és elkészítjük a Magyar történetírás történetének szöveggyűjteményét. Mindezen munkák készítése keretet ad majd a történetírás-történeti és módszertani viták felújításához. Amelyeken nemcsak a magyar, hanem az új kihívásokkal szembesülő egyetemes történettudomány alapkérdései is napirendre tűzhetők.

III. Személyi állomány

Az Intézet „újjaépítése” 2002–2007 között megtörtént. Az állandó kutatói állomány mintegy 40%-a az utóbbi 5 évben került az intézethez. Csak utalunk szempontjainkra: az eddigi „hiánykorszakok” (középkor, 18. század) és hiánytémák (Kelet-Európa) preferenciája. És – mindenekelőtt – *a minőség preferálása*. Az MTA fiatal kutatói rendszerét jól tudtuk hasznosítani, a 20 aktív életkorú új munkatárs közül – a nyugdíjas, kívülről alkalmazottokról nem beszélünk – 8 először „fiatal kutató”-ként került Intézetünkhöz. Ekkora személygyarapodás 1949 óta nem volt intézetünknél. A következő években is a fent jelzett tematikai preferenciák szerint kívánjuk a nyugdíjba vonuló kollégák helyeit betölteni. Mindenképpen továbbfejlesztésre szorul az – idegen nyelven működni képes – elektronikus szerkesztőség és dokumentáció.

Kialakítottuk a közalkalmazotti „hierarchia” finanszírozható rendszerét. Így „nem használtuk el” a fedezetlen, de előírt béremelésekhez a kutatói státuszokat. Ezen a rendszeren nem ajánlatos változtatni, mert így válik tervezhetővé a fiatalabb kollégák számára a tudományos pálya.

Az Intézetben – ahogyan 1990-ben elfogadtuk alapelveként – nincs „fiatal” és „öreg” kutató. Csak jó kutató és gyengébb kutató. Ebből az elvből következően a közalkalmazotti jogviszonyt megszüntető nyugdíjas kollégák intézeti alkalmazásához az anyagi forrásokat megteremtettük. (Intézetünkben jelenleg is 9 volt kollégát, illetve nyugdíjasként „kívülről” alkalmazott kollégát foglalkoztatunk.) Ezen az elven változtatni nem kívánunk.

Az Intézet 69 főben megállapított tudományos (szerkesztői) létszámát megfelelőnek tartjuk. A kiszolgáló infrastruktúra „személyzeti” gondjait továbbra is részben külső alkalmazással kívánjuk megoldani.

A személyzeti adminisztráció bevált: az intézeti titkár tölti be a humánpolitikai felelős funkcióját, a korábbi gyakorlattal ellentétben a Gazdasági Osztály csak a keze alá dolgozik nyilvántartási rendszerével.

Az igazgatóság személyi összetétele évtizedek óta változatlan: igazgató, két igazgatóhelyettes, egy intézeti titkár. Az osztályvezetők (6 fő) egy kivételével a 35–50 év közötti generációból kerülnek ki; ez jelentős szerkezeti változtatásokat nem kíván.

Tovább kell erősíteni azt a gyakorlatot, hogy adott időre (3–5 évre) adott kiemelt tematikára „kutatócsoport”-ot hozunk létre, egy-egy vezető kutató irányítása alatt. Az eddigieknél is jobban lehetséges ezen projekt szervezetek finanszíroztatása az OTKA új szerkezetében, mivel immáron jelentősebb összegeket lehet nagyobb témákra elnyerni. (Ez az OTKA átalakítását dicséri.)

A Gazdasági Hivatal jól működik, szerkezeti változtatás – ha csak az akadémiai adminisztráció nem tervez változtatásokat – intézeti szempontból nem látszik szükségesnek.

Azokat a bizonytalanságokat, amelyeket a közalkalmazotti törvény esetleges megváltoztatása hozhat, nyilván csak a jogszabályok kibocsátása után lehet majd orvosolni. Minden esetre az új vezetőségnek fel kell készülnie ilyen típusú rögtönzésekre is.

Az Intézetben rendszeresen tartunk összkutatói értekezleteket. Ahol közérdekű kérdésekről, a vezetők elképzeléseiről esik szó. Évi 3-4 kutatói fórum tartása ajánlott a következő vezetés számára is. Javítani kell viszont egyes tudományos osztályok „összetartásán”, amely szervezeti aktivitásnak párosulnia kell az utóbbi 18 év immár hagyományosan „egyéni toleráns” szellemével.

Az Intézet titkársági adminisztrációja jól működik. A személyzetten belül megnőtt az egyetemet végzettek száma, az adminisztráción belül több az „asszisztencia”, kisebb a hagyományos „titkárnői” szerep. Változtatásra nem, de az idegen nyelvi asszisztencia erősítésére van igény.

IV. Átépités, elhelyezés

2002–2004 között az Intézetet „átépítettük”. 3 év alatt a könyvtári raktárt, majd az első és második emelet kutató szobáit, a folyosókat átépítettük, ami az elektromos rendszer teljes cseréjét, közösségi szobák kialakítását (ebédlő, dohányzó stb.), konferenciaterem és felszerelés újjáépítését jelentette. A szobákat új bútorokkal rendeztük be. Ezen a téren a színvonalartartás lehet a reális cél.

V. Infrastruktúra

Az Intézet 1990 óta töretlenül erősítette a kutatói karon belül a szerkesztői, az infrastruktúráján belül a kiszolgáló technikai személyzetet. Az igazgatóság a tartalék anyagi eszközöket is elsősorban arra vette igénybe, hogy a számítógépparkot, a sokszorosítási, adatbázis-képzést segítő gépparkot folyamatosan modernizálja. Ennek felügyelete az intézeti titkár feladata. (A kutatóknak nyújtható „segélyek” odaítélésében is – a gyermektámogatáson kívül – az egyéni kutatási feltételek javítását tartottuk a legfontosabb szempontnak.)

VI. Könyvtár

A könyvtár gyűjtőkörének megállapítása az egyik legnehezebb és legtöbb vitához vezető „akció” volt. Ezen változtatni nem szükséges. A világ élenjáró történettudományos folyóiratai – feltehetően Magyarországon egyedül itt – megtalálhatóak. Igazodva az integrált könyvtári rendszerhez, folyik a könyvtári katalógus digitalizálása. Ismét működnek a nemzetközi cserekapcsolatok, az olvasószolgálat – kiváló személyzettel – végre biztosított. Ezen változtatni nem szükséges. Szükséges viszont – az intézeti vagyon védelme érdekében – a 20 éve húzódó teljes revízió végrehajtása.

VII. A Társadalomkutató Központ és az Intézet

Az Intézet egyik szervezője volt a *Társadalomkutató Központ* létrehozásának. A gazdasági szervezetet az Intézet apparátusa szolgáltatta, az Intézet jelentős területeket adott át a Központ új adminisztrációjának.

Tudományos terveink mindenekelőtt a történeti intézetekkel – régészet, néprajz, részben jogtudomány, politológia – folyamatosan összehangolva készülnek. (Ilyen a rendszerváltás, a Balkán-történet, az európai kiterjesztés története stb. témaköre.) A Központ jelenlegi laza, az intézetek önállóságát megőrző szervezeti formája feltehetően nem fog változni, viszont a közös rendezvények, közös infrastruktúra (könyvtárhasználat) és a kölcsönös kisegítés gyakorlata folytatandó.

FERENC GLATZ

ABOUT THE FUTURE OF THE INSTITUTE OF HISTORY OF HAS (2007)

Ferenc Glatz has been Director of the Institute of History of HAS with interruptions between 1988 and 2007. He was acting director in 1988–1989 (became minister of education and culture in 1989–1990), and was later appointed director in 1990–1996. 1996–2002 he was President of the Hungarian Academy of Sciences. (During these years he worked as the President of the Scientific Council of the institute.) In 2002–2007 he was appointed Director of the institute again. Recently, in September

2007 he submitted his application for the directorial tender announced for the period 2008–2012. (He intends to fulfil the position until 2011, when reaching the age of 70, he plans to resign.) The main principles of his application are the following:

The institute as a unit of research organisation. The institute is the main coordinating institute of Hungarian historical science. Therefore it remains one of its main objectives to edit and publish basic handbook series in the field of Hungarian historical science (chronologies, atlases, databases and chrestomathies) and organises professional-methodological and thematic lectures and discussions on a national scale. (Lectures delivered in the Institute of History, forum of young researchers etc.) The institute should promote and organize regional (East Central European) historical projects and aims to encourage and provide for its researchers' participation in international scientific life.

The institute as a historical workshop. Similarly to the prevalent practice but even more consistently the leadership of the institute requires its researchers to elaborate topics with a regional, European and world historical comparative approach. (This should be taken into account when defining research topics, in the course of professional roundtable discussions and in personal consultations.) The institute adheres to its present thematic preferences (the history of the Hungarian state in the Middle Ages 1000–1526, Turkish–Hungarian co-existence 1541–1699, re-habitation of the country 1716–1790, the establishment of the civil society 1867–1918, Hungary in the Soviet zone 1945–1990, the Balkans and Hungary 1867–2007). Apart from these, new preferences arise, as well: the relationship of man and nature, natural history. The current state of Hungarian historical science is to be estimated and analysed in the framework of a series of discussions. The following guidelines were formulated: 1.) “Home Europe” is the new geographical and institutional-cultural framework of Hungarian historical research themes; 2.) Man and nature (the rethinking of the geographical sphere, environmental conditions, and the history of human and technical activities aimed at the transformation of our natural environment). 3.) Exploring new ways of description and depiction provided by the newly emerging set of IT devices. (E-communication systems: internet, digital communication systems, new imaging and motion picture technologies etc.)